

تحقق رشد ۱۳ درصدی معادن

نیازسنجی دقیق و ضروری می‌طلبد

مشکلات بزرگ معادن کوچک

وجود معادن در اغلب استان‌ها و سهم آن در تبه‌های جهانی با توجه به بکربودن بیشتر نقاط سرزمین ایران برای اکتشاف و استخراج، قابلیت آن را در سرمایه‌گذاری و ایجاد در آمد و به‌زعم کارشناسان و صاحب‌نظران، جا یگزین شدن نفت نشان می‌دهد. با این حال در حوزه معادن با مشکلات بزرگی رو به رو هستیم.

■ ■ ■

ایران با وجود داشتن یک درصد جمعیت جهان، دارای ۱۷درصد منابع معدنی غنی دنیا شامل ۲۷میلیارد تن ذخایر قطعی و ۵۷میلیارد تن ذخایر احتمالی و ۲۷نوع ماده معدنی است. همچنین ارزش سرمایه معدنی ۲۷/۳ تریلیون دلار برآورد می‌شود. با این حال شاهد سهم بسیار کم و یک درصدی با باردهی پایین بخش معدن در ارزش تولید کشور هستیم که این یی توجهی سبب ایجاد رانت بسیار در ساختار این صنعت شده است.

همچنین گزارش‌های پژوهشی نشان می‌دهد که ذخایر احتمالی و قطعی موجود در کشور که در آمارهای مختلف بیان می‌شود، حاصل اکتشاف کمتر از ۲۵ درصد عرصه کشور است که بخش عظیمی از آن طی سالیان بسیار دور صورت گرفته و حاکمیت بخش معادن، اقدامات جدی در جهت اکتشاف ذخایر جدید حداقل در حلقه‌های ابتدایی زنجیره اکتشاف انجام نداده است. به گونه‌ای که بودجه اکتشافات ذخایر معدنی در کشور تنها حدود ۰/۱ استنادارد جهانی است. این در حالی است که هدف نهایی اکتشاف ذخایر معدنی، شناسایی دارایی‌های معدنی هر کشور است که از جمله مهم‌ترین ابزار قدرت کشورها در حوزه منابع طبیعی و معدنی به شمار می‌رود.

■ بخش اکتشاف نیاز جدی به ماشین‌آلات حفاری دارد

جهان امروز در حال تجربه یک انقلاب در حوزه تکنولوژی و همچنین بخش انرژی است. در این بین بخش معدن نیز در حال تطبیق خود با این تحولات جهانی است. اتوماتیک‌شدن تجهیزات و استفاده از ماشین‌آلات برقی، یکی از نمودهای این دگرگونی در بخش معدن است، در حالی که شاید ۱۰سال پیش صحبت کردن از کامیون‌های اتوماتیک که بدون استفاده از راهبر و همچنین سوخت‌های فسیلی فعالیت کنند، به رویا شبیه بود، امروزه بسیاری از شرکت‌ها در حال استفاده از این ماشین‌ها هستند؛ تجهیزاتی که به گفته کارشناسان در کمتر از ۱۰ سال به‌سرعت جایگزین ماشین‌آلات سنتی خواهند شد. روندی که در آن، ایمنی کارگران افزایش خواهد یافت، گازهای گلخانه‌ای کمتری منتشر خواهد شد و در نهایت کارایی در بخش معدن بهبود خواهد یافت.

با این حال، در کشورمان عدم نوسازی و بازسازی تجهیزات و ماشین‌های معدنی به چالشی فراگیر برای فعالان بخش معدن و صنایع وابسته به آن بدل شده است.

در این خصوص، محمدرضا بهرامن، رئیس خانه معدن ایران به رشد هدف‌گذاری‌شده برای بخش معدن اشاره کرد و گفت: برای دستیابی به رشد ۱۳ درصدی، نیازسنجی دقیق ضروری است و باید ویژگی‌های خاص این بخش را مدنظر قرار دهیم. ایران دارای منابع طبیعی غنی است که براساس آن، این رشد در بخش معدن پیش‌بینی شده است. بهرامن تصریح کرد: امروز بخش اکتشاف نیاز جدی به ماشین‌آلات حفاری دارد و باید حفاری‌های اکتشافی توسعه یابد. ما هم توان ساخت داخل را داریم و هم می‌توانیم از مسیر مشارکت‌ها نیازها را تأمین کنیم.

وی افزود: برای تحقق این رشد باید هم تولید افزایش یابد و هم نوسازی تجهیزات مورد توجه قرار گیرد. اگرچه اکنون در بخش‌هایی مانند فولاد دارای بازار هستیم، اما باید به آینده نگاه کرد؛ آیا این بازارها در سال‌های آینده حفظ خواهند شد؟ بنابراین ارتقای فناوری ضروری است.

بهرامن تأکید کرد: لازم است استراتژی بخش معدن به صورت کامل و مبتنی بر زنجیره تولید تعریف شود، ظرفیت‌ها شناسایی و بازارهای جهانی با به‌روزرسانی فناوری حفظ شود تا فرصت‌ها در سطح بین‌الملل از دست نرود.

■ رشد ۱۳درصدی بخش معدن، نیازمند ۳۰میلیارد دلار سرمایه‌گذاری است

معاون برنامه‌ریزی و توانمندسازی ایمیدرو اعلام کرد: برای تحقق رشد ۱۳درصدی بخش معدن مطابق برنامه هفتم پیشرفت به ۳۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز داریم. در صورت تحقق این هدف، می‌توان انتظار داشت ۱۵میلیارد دلار به درآمدهای ارزی کشور افزوده شود. سیمه خورده به‌عنوان مهم‌افزایی بین اعضای کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی با رئیس هیئت عامل ایمیدرو و معاونان این سازمان با اشاره به نقش کلیدی این حوزه در اقتصاد ملی گفت: بخش معدن و صنایع معدنی سال گذشته بیش از ۳۳۰هزار میلیارد تومان درآمد برای کشور ایجاد کرد و زمینه اشتغال بیش از ۵۰۰هزار نفر را فراهم آورد. وی، با بیان اینکه افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری در این بخش موجب شده سهم صنایع معدنی به ۲۴درصد ارزش بازار سرمایه کشور برسد، افزود: ارزش صادرات زنجیره معدن و صنایع معدنی کشور به بیش از ۱۳ میلیارد دلار رسیده است.

■ وعده تقویت جایگاه معدن در اقتصاد

محمدمسعود سمیعی نژاد، معاون وزیر صنعت معدن و تجارت نیز در این نشست با یادآوری دغدغه‌های مقام معظم رهبری درباره این حوزه اظهار داشت: ما به توجیه به پتانسیل‌های این بخش از جمله ایجاد اشتغال، درآمدزایی، ارزآوری و توسعه متوازن، معتقد به تقویت جایگاه معدن در اقتصاد هستیم و تلاش می‌کنیم دغدغه‌های رهبری رفع شود.

رئیس هیئت عامل ایمیدرو، ضمن استقبال از همکاری با قوه قانونگذاری، افزود: همگی در یک کشتی نشستیم و هدف تمامی ما پیشرفت کشور و ارتقای جایگاه کنونی است که این امر لزوم تشریک مساعدی چند جانبه را افزایش می‌دهد.

سمیعی نژاد با بیان اینکه برخی از مشکلات نیز مربوط به قانون فعلی معادن است که نیاز به اصلاح دارد، گفت: دست در دست هم دهیم تا با برگرداندن ایمیدرو به ریل اصلی خود، زمینه تحقق اهداف برنامه هفتم توسعه را فراهم سازیم در غیر این صورت اقدام قابل توجهی رخ نخواهد داد.

مأموریت صندوق توسعه ملی، تبدیل عواید نفت و گاز به ثروت ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و حفظ سهم نسل‌های آینده از نفت و گاز است. با کاهش فزاینده سرمایه‌گذاری در کشور به خصوص در شرایط تحریم، گزارش‌ها نشان می‌دهد این صندوق به بازوی بودجه‌ای دولت تبدیل شده و بسیاری از پروژه‌های ضروری در حوزه نفت و گاز از منابع صندوق توسعه ملی تأمین مالی می‌شود.

■ ■ ■

صندوق توسعه ملی، صندوقی برای روز مبادای اقتصاد و محلی برای نگهداری سهم آیندگان از پول نفت در سال‌های اخیر همواره در خط مقدم اقتصاد حضور داشته و یار کمکی دولت در جبران کمبود منابع بوده و حالا نیز در غیاب سرمایه‌گذاران خارجی به میدان آمده و به منبع اصلی تأمین مالی پروژه‌های نفت و گاز تبدیل شده است.

واقعیت این است که وضعیت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نفتی و گازی کشور مناسب نبوده و نتیجه این کمبود سرمایه‌گذاری به وضوح در ناترازی‌های انرژی دیده می‌شود. با توجه به محدودیت‌های مالی دولت برای پیشبرد اهداف این بخش و همچنین حضور کمرنگ سرمایه‌گذاران به خصوص سرمایه‌گذاری خارجی، صندوق توسعه ملی به منبع جایگزین سرمایه‌گذاری اضطراری تبدیل شده است و تأمین مالی پروژه‌ها به‌صورت تسهیلات ارزی با بازپرداخت ربالی انجام می‌شود.

طبق اعلام شرکت ملی نفت ایران (NIOC) و اظهارات رسمی منتشرشده، مدل‌های تازه همکاری با صندوق توسعه ملی با هدف افزایش تولید نفت و گاز و پیشبرد پروژه‌های اولویت‌دار در حال اجراست و صندوق بسته به پروژه بین ۲۰ تا ۸۰درصد منابع مورد نیاز را پوشش می‌دهد.

■ اجرای پروژه‌های اولویت‌دار نفتی با کمک منابع صندوق

افزایش تولید در میدان نفت‌وگاز، توسعه میادین مشترک غرب کارون از جمله آزادگان در مرز با عراق، با هدف رساندن تولید منطقه به یک میلیون بشکه در روز و پروژه فشارافزایی میدان گازی پارس جنوبی که ۷۰درصد گاز ایران از این میدان تأمین می‌شود، سه برنامه اولویت‌دار وزارت نفت است.

بنا بر همین چارچوب، صندوق توسعه ملی اعلام کرده پیشنهادهای وزارت نفت برای پروژه‌های جنوب کشور در دامنه ۱۳ تا ۱۴ میلیارد دلار را بررسی می‌کند و پس از حصول تضمین سودآوری، تخصیص منابع آغاز خواهد شد. همچنین بنا به اعلام مدیر منابع بالای تجارت، یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی کشورها محسوب می‌شود. در کشورهایی پیشرفته ۸۰درصد درآمد دولت از تجارت حاصل می‌شود و این رقم در کشورهای در حال توسعه ظرفیت‌های فراوان، از یک کیبک هزار میلیاردی تجارت جهانی تنها ۰/۳ درصد را در اختیار دارد، در حالی که سهم واقعی کشور باید دست کم به یک در صد برسد. نگاه غالب در حوزه سیاستگذاری، همواره تجارت را نوعی رقیب برای تولید دانسته، اما کارشناسان تأکید دارند برای تغییر جایگاه تجارت کشورمان از حاشیه به متن، سیاستگذاران باید نگاه خود را به نفع افزایش حجم کل تجارت تغییر دهند.

■ ■ ■

از مجموع هزار و ۲۰۰ تا ۲هزار و ۸۰۰ میلیارد دلار مبادلات منطقه‌ای سهم ایران از بازار ۱۵ کشور همسایه حدود ۱۵ تا ۳۰ میلیارد دلار است. یکی از دلایل اصلی در حاشیه‌بودن ایران در تجارت جهانی، تلقی تجارت به‌عنوان فعالیت غیرمولد بوده، این در شرایطی است که تجارت مکمل تولید است، نه رقیب آن. پذیرش این نگاه بسیاری از کشورها را در جایگاه ممتازی به لحاظ تجارت قرار داده است. چنین یکی از الگوهای موفق حوزه تجارت محسوب می‌شود. این کشور توانست ظرف یک دهه ۱۰ساله، ۸۰۰میلیون نفر را از فقر مطلق نجات دهد و در جایگاه نخست تجارت جهان و در جایگاه دوم اقتصادی دنیا قرار بگیرد. قسمت عمده این موفقیت مربوط به سیاست‌های تجاری و نوع و ابزار حضور در بازارهای جهانی مربوط است. چنین ۱۴درصد از صادرات دنیا را در اختیار دارد و ۱۱درصد از واردات جهان را به خود اختصاص داده است.

■ **کاهش قابل توجه شرکای تجاری**
مجلس
کم توجهی به سیاست‌های به‌روز تجاری و مدیریت نامهگون در داشتن نگاه استراتژیک

مزایا و معایب تأمین مالی پروژه‌های کلیدی نفتی و گازی از سوی صندوق توسعه ملی بررسی شد

خرج پول نفت در راه پروژه‌های نفتی

الزاماتی از جمله افزایش شفافیت قراردادها، توسعه ابزارهای مالی جدید (اوراق ارزی، اوراق پروژه) و جذب فناوری و سرمایه محدود خارجی نیاز دارد.

■ راهبردی اضطراری، اما ناپایدار

هر چند انکای دولت به صندوق توسعه ملی برای پیشبرد پروژه‌های نفت و گاز در شرایط تحریم، راهبردی واقع‌گرایانه و اضطراری برای حفظ تولید و پایداری انرژی است، اما در ذات خود پریسک و ناپایدار محسوب می‌شود. تداوم این روند، ریسک مالی را از بیرون به ترازنامه بین‌نسلی کشور منتقل می‌کند و در صورت فقدان اصلاحات، به افزایش فشار تورمی و کاهش ارزش دارایی‌های ارزی منجر خواهد شد. راه برون‌رفت از این شرایط اجرای بسته‌ای از اصلاحات مکمل شامل ارتقای شفافیت و استانداردسازی قراردادها برای کنترل ریسک ارزی، تنوع‌بخشی ابزارهای مالیی از طریق اوراق ارزی و اوراق پروژه و جذب هدفمند سرمایه و فناوری خارجی در پروژه‌های اولویت‌دار است. بنابراین صندوق توسعه ملی تنها با انضباط مالی و اصلاح‌نهادی است که می‌تواند همچنان صندوق ثروت نسل‌های آینده باقی بماند.

■ صندوق ذخیره بین‌نسلی یا بازوی بودجه‌ای دولت؟

طبق چارچوب برنامه هفتم توسعه، سهم صندوق در کل سرمایه‌گذاری کشور می‌تواند به ۴۸ درصد برسد. با این همه برخی چالش‌ها و معایب در مسیر تأمین منابع مالی از صندوق وجود دارد. تبدیل ارز صندوق به ربال برای پروژه‌ها موجب افزایش نقدینگی و فشار تورمی می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد، رشد نقدینگی و نرخ بهره بین بانکی در ماه‌های اخیر بخشی از تبعات این سیاست است. یکی از چالش‌های کلیدی، نرخ بازپرداخت تسهیلات ارزی در محیطی با نوسان نرخ ارز است. این عدم تقارن می‌تواند سود پروژه‌ها را تحت فشار قرار دهد، به ویژه در طرح‌های فشارافزایی و توسعه میادین مشترک که دوره ساخت و راه‌اندازی طولانی‌تری دارند. همچنین برداشت مکرر از منابع ارزی بدون جایگزینی، قدرت خرید بین‌نسلی صندوق را کاهش می‌دهد. بر این اساس، کارشناسان تأکید دارند که کمک صندوق به پیشبرد پروژه‌های کلیدی بالادستی نفت و گاز اگرچه در کوتاه‌مدت، واقع‌گرایانه و برای حفظ تولید ضروری است، اما در بلندمدت،

می‌گذارند و همراهی می‌کنند، اما متأسفانه به‌طور هم‌زمان سرمایه‌خوران نیز دیم خود را پهن می‌کنند تا از این نمد کلاه می برای منافع غیرمشرع خود بسازند

و منابع صندوق را که متعلق به ۹۰میلیون ایرانی امروز و فرداست به تاراج برند، بنابراین سهولت و دقت باید توأمان مدنظر باشد.

■ **جایگزینی داخلی در برابر محدودیت خارجی**

در شرایط عادی، صندوق توسعه ملی قرار بود صندوقی بین‌نسلی باشد، اما به دلیل تحریم‌ها و کمبود منابع

خارجی، اکنون نقش آن تغییر کرده و به نوعی منبع اضطراری برای سرمایه‌گذاری داخلی در انرژی تبدیل شده است.

با این حال، خود صندوق بر ضرورت هم‌راستاسازی منافع نهادی و ملی تأکید دارد. مهدی غضنفری، رئیس صندوق توسعه ملی گفته است، مالک واقعی نفت و صندوق، مردم ایران هستند و باید منافع عمومی مقدم باشد. وی، در عین حال به ضرورت اتخاذ راهکارهایی به منظور حفظ سرمایه صندوق تأکید داشته و تصریح کرده پیشنهادهای وزارت نفت برای پروژه‌های هم‌زمان مدنظر داشته باشند؛ اول سهولت در تأمین مالی و دوم حداقل‌سازی ریسک صندوق. همانگونه که در چنین شرایطی، سرمایه‌گذاران واقعی یا به میدان

سهم ۰/۳ درصدی ایران از تجارت جهانی چگونه افزایش می‌یابد؟

تجارت دشمن تولید نیست

است، گفت: اگر ما بتوانیم با ۱۵ کشور همسایه روابط مناسبی داشته باشیم؛ قسمت زیادی از مسائل امنیتی، اقتصادی و توسعه‌ای م‌ارفع خواهد شد.

■ جای خالی نهادهای تخصصی تجاری

نگاه‌ماز نظر علمی و تئوری به تجارت، به‌روز نیست. در واقع تجارت با امنیت، سیاست و روابط بین‌الملل ارتباط مستقیمی دارد. با وجود این اهمیت، اما متأسفانه رابطه تجاری ما با همسایگان رو به افول و در حداقل‌ترین حالت ممکن قرار دارد.

در این‌باره ال‌اسحاق با تأکید بر اهمیت تجارت و نقش آن در مسائل مختلف گفت: یکی از علل جاماندگی ما و اینکه تحت فشار هستیم، عدم دقت به جایگاه و وزن تجارت است. همین نگاه باعث شده برخی معتقد باشند کشور به وزارت بازرگانی نیاز ندارد و این نهاد برای کشور مضر است. اکثر کشورهای موفق در حوزه تجارت، از نهاد مشابه وزارت بازرگانی برخوردار هستند، ولی در ایران این موضوع را ضدارزش می‌دانند.

■ افزایش حجم مبادلات چگونه ممکن می‌شود؟

افزایش حجم تجارت به معنای بازاری برای اشتغال، تکنولوژی، رباقت است... باید توجه داشت که بهبود روند زیرساخت‌های حمل‌ونقل زمینی، دریایی و ریلی، مدرن‌سازی گمرکات، بهبود سیستم‌های لجستیکی و رفع موانع نقل‌وانتقال مالی است. اتخاذ سیاست‌های حمایتی و راهبردی در این حوزه‌ها، نه تنها به افزایش حجم مبادلات با همسایگان منجر می‌شود، بلکه می‌تواند سهم ایران از تجارت منطقه‌ای را به‌طور چشمگیری بالا برده و مسیر رشد پایدار صادرات غیرنفتی را هموار کند. این چشم‌انداز، در صورت برنامه‌ریزی دقیق و بهره‌گیری از فرصت‌های ژئواقتصادی موجود، می‌تواند ایران را به یکی از بازیگران مهم و اثرگذار در تجارت منطقه‌ای تبدیل کند.

منطقه‌ای برای ایران است. البته تجارت ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا افزایش داشته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که طی هفت ماه ابتدایی سال ۹/۴ میلیون تن تبادل کالایی با ارزش ۲/۲ میلیارد دلار ثبت شده است.

به‌طور کلی، تجارت ایران با همسایگان در دوره مورد بررسی از ثبات برخوردار بوده و این کشورهای منطقه‌ای همچنان به‌عنوان محور تجارت خارجی ایران نقش آفرینی می‌کنند.

■ اهمیت تجارت در رشد اقتصادی

یحیی ال‌اسحاق، رئیس اتاق مشترک ایران و عراق، حضور در بازارهای جهانی را نشان‌دهنده وضعیت توسعه‌یافتگی کشور دانست و به مهر گفت: توسعه تجارت ماحصل دست به دست هم دادن مواردی چون کیفیت تولید، قیمت تولید، خدمات پس از فروش، دیپلماسی اقتصادی، ارتباطات، نوع فرهنگ، نوع ارتباطات پولی و مالی، سطح تکنولوژی و روابط سیاسی و تاریخی است و اگر همه اینها دست به دست هم دهند، می‌تواند تجارت خارجی موفقیت داشته باشد.

ال‌اسحاق با اشاره به سهم بسیار پایین ایران از تجارت جهانی یکی از دلایل مهم عقب‌ماندگی ایران از تجارت جهان و منطقه غلطی که از این موضوع شکل گرفت؛ تجارت یک موجود غیرمولد، غیر مؤثر و ضدارزش معرفی شد. قسمت عمده‌ای از عقب افتادگی‌های توسعه‌ای، اقتصادی و حتی یک‌سری ناتوانی‌های مادر صحنه‌های منطقه‌ای و جهانی ناشی از همین برداشت و تعریف غلط از تجارت است.

این فعال اقتصادی با بیان اینکه همین روحیه و برداشت غلط از تجارت باعث به حاشیه‌بردن این موضوع در کشور شده

حضور گسترده در بازارهای صادراتی را از صادرکنندگان ایرانی گرفته است.

■ در جازدن تجارت با همسایگان در ۷ ماه امسال

کشورهای همسایه به دلیل مزیت‌های جغرافیایی، فرهنگی و لجستیکی همواره بزرگ‌ترین مقاصد صادراتی ایران محسوب شده‌اند. کاهش هزینه حمل‌ونقل، تسهیل تبادلات، پیوندهای تاریخی و نیازهای اقتصادی متقابل باعث شده این کشورها نقش محوری در استراتژی تجاری ایران داشته باشند.

بررسی داده‌های گمرک نشان می‌دهد که طی هفت‌ماه نخست امسال، عملکرد تجارت خارجی ایران با کشورهای همسایه ثابت مانده است. براساس داده‌های ارائه‌شده، حجم تجارت ایران با ۱۵ کشور همسایه در این دوره به ۶۴ میلیون و ۸۷۵ هزار تن رسیده که ارزش آن حدود ۳۸ میلیارد و ۱۵۴ میلیون دلار بوده است.

این میزان شامل مجموع صادرات و واردات است و از نظر ارزشی تقریباً معادل مدت مشابه سال گذشته ارزیابی می‌شود که نشان‌دهنده حفظ جایگاه بازارهای

برنامه‌ریزی کنیم.

محمد لاهوتی، رئیس کنفدراسیون صادرات ایران نیز با اشاره به کاهش شرکای تجاری کشور گفت: کشورهای هدف صادراتی ما تقریباً به پنج کشور خلاصه شده و دو کشور

امارات و چین بزرگ‌ترین بازارهای صادراتی و وارداتی را تشکیل می‌دهند، ولی در یکی، دو سال گذشته با عضویت ایران در دو پیمان بریکس و شانگهای و اتحادیه اوراسیا تجارت خارجی ما نسبت به گذشته با کشورهای CIS و کشورهای عضو اوراسیا افزایش قابل توجهی داشته است و ۶۰ تا ۷۰درصد رشد را نشان می‌دهد.

وی با اشاره به رشد ۶۰ تا ۷۰درصدی در تجارت با اوراسیا گفت: گرچه این رشد قابل توجه است، ولی به دلیل حجم تجارت کم‌ما با این کشورها کماکان میزان تجارت عدد بزرگی نیست.

لاهوتهی افزود: موانع و چالش‌های پیش پای صادرکنندگان ایرانی فراوان است. چند نرخ ی بودن ارز، عدم ثبات قوانین و تغییرات پی‌درپی قوانین صادراتی به‌ویژه در مورد صادرات محصولات کشاورزی و عدم امکان استفاده از سیستم بانکی معلافرصت